

כתמים

בדיני כתמים נצטרך ללמוד עניינים שונים: טעם הגזירה ומשמעות הגזירה בימינו; תליה במאכולת בעד ובכתם רגיל; כתם על בשרה; תליה בגורמים חיצוניים; שיעור גריס; תליה בחבירתה; כתמים אצל קטנה; כתם על צבעוני ועל דבר שאינו מקבל טומאה.

- א. **כביאות על כל נושא כתמים נלמד תחילה את הגמרא (את הגמרא בניה נז: משנה "הרואה כתם" ודף נח. כבר למדנו) – נידה נח: משנה "ותולה בכל דבר" עד סוף דף נט. (סוף הפרק).**
- ב. **כתמים כשאינן טהרות: האשכול (הרב אב"ד) הלכות נידה סימן ל', עמ' 70 "הגאון ר' יצחק ז"ל" [מצ"ב]; הראב"ד בבעלי הנפש בפתיחה "והרי אני נזקק תחילה" [מצ"ב]; ערוך לנר נידה נח: "עוד כתב הראב"ד..." [מצ"ב].**
- ג. **יסוד גזירת כתמים: כסף משנה, איסורי ביאה פ"ט ה"א; ט"ז י"ד ק"צ ס"ק ב.**
- ד. **תליה בפחות מגריס בזמן הזה: יראים סימן כ"ו "וקיי"ל כר' חנינא בן אנטיגנוס..."; שו"ת חתם סופר י"ד סימן ק"נ (עד "ולא בעי כגריס ועוד"); שו"ת חתם סופר י"ד קפ"ב מ"והנה הרב אב"ד..."**
- ה. **שו"ת יביע אומר ח"ד י"ד סימן י"ג.**
- ו. **כתם על בשרה וצירוף כתמים לגריס: בגמרא בניה שלמדתם בסעיף א': נז: "תא שמע נמצאת אומר..." נח. "בעי רב ירמיה... עביד כרצועה"; נט. "מעשה באישה..."**
- ז. **רמב"ם, איסורי ביאה פ"ט ה"ו; ראב"ד ונושאי כלים שם; תוס' נידה נח. ד"ה כשורה; שו"ע ק"צ ח', ונ"כ.**

אשכול (רבי אברהם אב"ד. חלק ב', הלכות נידה, סימן ל', עמ' 70):

הגאון ר' יצחק ז"ל [הרי"ף] קצר מאד בדיני נדה... גם מדיני כתמים לא הביא הרב, ועיינת בכל מילי דרבואתא ולא אשכח בהון. ואפשר דס"ל דלא נהגו האידינא, ואע"ג דאשכחן דמטמאה בועלה, דלמא לטהרות דוקא, ובזמן דאיכא טהרות לבעלה נמי חששו...

ראב"ד בעלי הנפש, פתיחה:

והרי אני נזקק תחלה לאותן שאומרים שאין הכתמים נוהגים בזמן הזה, וראיתם כי הכתמים מדרבנן הם כמו שאמרו במשנה (נדה נח ב) דם יהיה זובה בבשרה ולא הרואה כתם. וכן מעת לעת שבגדה דרבנן, וכשם שאין מעת לעת אלא לטהרות כך אין הכתמים אלא לטהרות, וכשהיא מטמאה את בועלה ועושה משכבות ומושבות הכל לטהרות, כמו שאמר ר' עקיבא (יד א) במעת לעת שבגדה שמתמאה את בועלה לטהרות ועושה משכבות ומושבות לטמא טהרות אבל לבעלה אין בה איסור. זהו טעם המתירים. והבל הוא בידם, שהרי אמרו בבביתא (נט א) לא אמרו כתמים להקל על דברי תורה אלא להחמיר על דברי תורה, כלומר לעשות סייג לתורה, אלמא לענין איסור נדה נאמרו. ועוד שהרי אמרו (נב ב) בכתמים פעמים שהם מביאין לידי זיבה, כלומר לידי קרבן, כיצד לבשה שלשה חלוקים הבדוקים לה וכו' הן הן הכתמים המביאין לידי זיבה. ואקשינן השתא שלושה חלוקין דלאו מגופא חזיא חיישא שני ימים וחלוק אחד מיבעיא מהו דתימא כל כי האי גוונא מביאה קרבן

ונאכל קמ"ל שאינו נאכל, הא קרבן מיהת מתיא. ש"מ דלענין לאיסור נמי נאמרו, דאי לטומאה בלחוד קרבן מאי עבידתיה, ואפילו בשלשה חלוקים. ועוד שהרי אמרו בפרק הרואה כתם (נח ב) לדברי אין קץ לדברי חברי אין סוף, לדברי אין קץ שאין לך אשה שטהורה לבעלה שאין כל מטה ומטה שאין עליה כמה טיפי דמים. מדקאמר שטהורה לבעלה ש"מ דלענין איסור בעלה קאמרינן, דאי לטהרות לימא שאין לך אשה שהיא טהורה. ואין אנו צריכין להרבות דברים על זה שכבר הוחזקו בנות ישראל שהן נוהגות איסור בכתמים, וקיימא לן מנהגא מילתא היא כדברי זירא דאמר (נדה סו א) בנות ישראל הן החמירו על עצמן שאפילו רואות טפת דם כחדל יושבות עליה שבעה נקיים. והלכה פסוקה היא זו (ברכות לא א). וכן הדין בכתמים שכבר נהגו בהן איסור.

ערוך לנר מסכת נדה דף נח עמוד ב

עוד כתב הראב"ד שם על שיטה זו דהבל היא בידם שהרי אמרינן לקמן דאמרו חכמים כתמים להחמיר על ד"ת כלומר לעשות סייג לתורה אלמא לענין איסור נדה נאמרו עכ"ד וראי' זו לא הבנתי וכי לענין טהרות שלא לבא לאכול תרומה בטומאה שהיא במיתה או קדשים בטומאה שהיא בכרת לא הוי ג"כ סייג לתורה וביותר תמהתי על מה שכתב הראב"ד עוד ראי' נגד שיטה זו ממה דאמרינן לעיל (נב ב) כתמים פעמים שהם מביאין לידי זיבה כלומר לידי קרבן כיצד לבשה ג' חלוקים וכו' קמ"ל דאינו נאכל הא קרבן מיהא מייתי ש"מ דלענין איסור נאמר ולא לענין טהרות דאי לטומאת טהרות בלבד קרבן מאי עבידתיה ואפילו בג' חלוקים עכ"ל ולא זכיתי להבין שהרי קרבן זו לא משום טהרות ולא משום נדה הוא אלא משום ספק זבה גדולה כדמוכח ממה דנקט ג' חלוקים להיות ג' ראיות ומדמייתי קרבן ואינו נאכל שזה לא שייך רק בחטאת העוף שהיא קרבן זיבה ולא בקרבן בועל נדה וזבה שאינו רק חטאת בהמה ואולי כוונתו מדחיישינן לזיבה א"כ טמאה גם לבעלה אמנם כבר כתבו הרמב"ן והר"ן שם כיון דכתמים דרבנן אי אפשר שתביא קרבן אפילו לא נאכל ולכן פירשו מה דקאמר קא משמע לן דאינה מביאה קרבן וא"כ י"ל דגם בעלי שיטה זו דכתמים אינן טמאים רק לטהרות מפרשים כן ולכן מכל ראיות הראב"ד לענ"ד אין ראי' נגד שיטה זו שכפי הנראה היא גם שיטת הרי"ף שהשמיט כל דיני כתם בהלכותיו:

כסף משנה הלכות איסורי ביאה פרק ט הלכה א

[א – ב] אין האשה מתטמאה מן התורה וכו' וטומאה זו בספק שמא כתם זה מדם החדר בא. קשה לי הא הוי ספק ספיקא הוא והו"ל למישרי ספק מגופה בא ספק שלא מגופה ואת"ל מגופה ספק מן החדר וטמא ספק מן העליה וטהור י"ל דאעפ"כ החמירו בו חכמים משום דאיסור חמור ועי"ל שמאחר שאין לה דבר לתלות בו החמירו חכמים לומר דהוי כאילו הוא מגופה ודאי ואין כאן אלא ספק אחד ואפשר שלזה נתכוון רבינו:

ט"ז יורה דעה סימן קצ"ט ק ב:

(ב) וחכמים גזרו כו'. – א"ל הא הוה ספק ספיקא ספק אם יצא ממנה או מעלמא ואת"ל ממנה אימור לאו מן המקור אתי וכמו שמצינו בסימן קפ"ז סעיף ה' י"ל דכיון דרוב דם שיוצא מהאשה שאין לה מכה אתי ממקור לא נחשב זה לספק כלל וכיוצא בזה כתבו התוס' פ"ק דכתובות דף ט'

בפשט דספק ספיקא שם וא"ל ממ"ש רמ"א ספק ספיקא בסימן קפ"ז סעיף ה' דהתם יש מכה ואפשר שהיא מן הצדדים ועל זה קאי הספק ספיקא ובכסף משנה נתן תירוץ:

ספר יראים סימן כו [דפוס ישן - קצב]

וקיי"ל כר' חנינא בן אנטיגנוס דאמר בפ' הרואה [נ"ח ב'] בין הרגה מאכולת בין לא הרגה תולה עד כגריס של פול, ואנן לא בקינן שפיר מהו גריס של פול הלכך צריך להזהר בכתמין לפי שקול הדעת שאין דם מאכולת ופרעושים רבה. ואפילו כתם גדול ויש לתלות בדברים אחרים כגון שיש מכה או בשוכבים עמה תולה כדתניא [שם במשנה] תולה בכל דבר שהיא יכולה לתלות אם יש לה מכה שיכולה להגרע ולהוציא ממנה תולה בה ותולה בבנה ובבעלה. נתעסקה בכתמים או שישבה בצד העסוקים בהם תולה הכל לפי שקול הדעת ומעורא שיש לתלות כתם הנמצא...

שו"ת חתם סופר חלק ב (יורה דעה) סימן קנ

ע"ד אשה שבדקה עצמה בעד שאינו בדוק ומכ"ש בכתנות המלוכלך בכמה טיפי דמים אפי' ע"י הרגשת זיבת דבר לח אם מצאה עליו ליחה לבנה שנוכל לתלות בהרגשה בליחה ההיא כמ"ש תה"ד שגם מראות כשירות גורמת הרגשה אזי אם יש בתוכה טפה או טפות דמים פחות מכגריס ועוד טהורה דעד שאינו בדוק אינו מטמא אלא בשיעור כתם כמבואר בש"ס /נדה/ י"ד ע"ב ופוסקים ואף על גב דכל בדיקה ספק הרגשה הוא כמבואר ר"פ הרואה כתם אמנם זה אני אומר נהי דבכתם דעלמא אינו טמא עד שיהיה בו שיעור כגריס ועוד שהוא שיעור גדול הרבה מהמאכול' שנמצא בזמנינו ובארתי הטעם במקומו משום דתחלת גזירת כתם היה משום חומרא דטהרות דלהראב"ד אין דין כתם לבעלה כלל ונהי דלא קיי"ל כוותי' מ"מ האמת שתחלת גזירת כתם היה לטהרות ולא פלוג רבנן וטמאו אותה גם לבעלה שלא תהיה חוכא האשה טמאה נדה לטהרות וטהורה לבעלה וכיון שנאסר במנין א"כ אעפ"י שבטל טעם טהרות מ"מ גזרה לא בטלה ועדיין אסורה לבעלה וכיון שכל עצמה לא נאסרה לבעלה אלא מתקנת חכמים הראשונים א"כ אין לנו לטמאותה אלא בשיעור כתם שבזמניהם שהיה מאכולת גדולות מצוי' אעפ"י שבזמנינו אין נמצא כזאת וכל זה בכתם הנמצא אבל בדקה עצמה בעד שאינו בדוק ומכ"ש ע"י הרגשה נהי דדין כתם יש לו מ"מ מידי ספיקא לא נפיק ולא מטהרים אלא בשיעור קטן כדם המאכולת שנמצא בזמנינו שהוא קטן מהכיל ולא בעי כגריס ועוד.

שו"ת חתם סופר חלק ב (יורה דעה) סימן קפב

והנה הרב אב"ד הוה ס"ל דלא אמרו כתמים אלא לטהרות ולא לבעלה וראב"ד תמה עליו מלקמן דף נ"ח ע"ב דאמרי' אין לך אשה שטהורה לבעלה אע"כ לבעלה נמי חיישי' לכתמים וכן הלכתא ולפי הנ"ל נראה דעכ"פ צדקו דברי הראב"ד בהא שתחלת גזירת כתמים הי' כשהיה עוסקים בטהרות מטעם הנ"ל וממילא נאסר נמי לבעלה ועכשיו נמי שבטלו טהרות מ"מ דבר שנאסר במנין צריך מנין אחר להתירו ובוה א"ש הא דבעינן שיעור גריס אף על גב דבזמנינו לא אשכחן מאכולת כה"ג מ"מ אין לך אלא מה שנאסר במנין הראשון שהי' מאכולת גדול כגריס הקלקי ואף על גב דליכא עכשיו כהאי גוונא מ"מ עכשיו בלא"ה הי' לנו לטהר כל הכתמים רק שא"א להתיר מה שנאסר במנין הראשון ושיעור קטן לא נאסר מעולם וא"ש הכל בעזה"י עכ"ל בחי' [ועיי' בסי' ק"פ].

שו"ת יביע אומר חלק ד - יורה דעה סימן יג

עמדתי ואתבונן בדין הרואה כתם בלי הרגשה, שפסק מרן בש"ע י"ד (סי' קצ ס"ה), וז"ל, לא גזרו על הכתם, אלא אם כן יש בו כגריס ועוד, ושיעור הגריס הוא כתשעה עדשים, שלשה על שלשה. ושיעור עדשה כארבע שערות (שהוא ל"ו שערות כמו שהן קבועות בגופו של אדם. רמ"א.) וכל זמן שאין בו כשיעור הזה אנו תולין לומר דם כנה הוא אף על פי שלא הרגה כנה וכו'. ע"ש. אם בזה"ז שאין כנה מצויה כ"כ בגודל כזה, אם יש לאסור גם בפחות מכשיעור הנ"ל, או לא.

א. והנה בעיקר דין כתמים ידוע מ"ש בס' האשכול ח"ב (עמוד ע), שאפשר שהר"ף שהשמיט דיני כתמים ס"ל דלא נהיגי האינדא, ואף על גב דאשכחן דמטמאה לבעלה, דילמא לטהרות דוקא, ובזמן דאיכא טהרות לבעלה נמי חששו. וכמ"ש (בנדה יא): מגו דבעיא בדיקה לטהרות בעיא נמי לבעלה. ע"ש. קושטא קאי דהראב"ד בבעלי הנפש (ריש שער הכתמים) הביא דברי האומרים שאין כתמים נוהגים בזה"ז, כי הכתמים אינם אלא מדרבנן ואינם אלא לטהרות, והקשה עליהם מ"ש (בנדה נח): לדברי אין קץ שאין לך אשה שטהורה לבעלה וכו', ש"מ דלענין איסור בעלה נמי אמרינן וכו'. ע"ש. וכ"ה בחי' הרמב"ן (נדה יט): ד"ה לשמואל. ובחי' הר"ן (נדה נח): ד"ה לדברי. ובמאירי שם. אולם לפי דברי הר"א אב"ד בס' האשכול הנ"ל לק"מ, דאה"נ דבזמן דהווי נהיגי טהרות היתה אסורה לבעלה, משא"כ האינדא דליכא טהרות. וכן תירץ לנכון הנחל אשכול (שם אות ה). וכ"כ הגאון ערוך לנר (נדה נח): בד"ה שטהורה לבעלה. ומסיים, ולכן מכל ראיות הראב"ד נלע"ד שאין ראיה נגד שיטה זו, שכפי הנראה היא גם שיטת הר"ף שהשמיט כל דיני כתמים מהלכותיו. עכ"ל. וכ"כ הגאון שואל ומשיב קמא (ח"ב סימן קה), בשם הגאון מר אביו ז"ל, שהר"ף שהשמיט דיני כתמים ס"ל כדעת האומרים שאין כתמים אוסרים אותה לבעלה בזמן הזה. ושכן הוא דעת בה"ג שאף הוא השמיט דיני כתמים. וע"ע בשו"ת שואל ומשיב תליתאה (ח"ג סי' קסג). וכיונו בקדשם לדברי הר"א אב"ד בס' האשכול הנ"ל, שמייחס שיטה זו להר"ף. וע"ע בשו"ת מרחשת (חיר"ד סי' לה אות יד). ע"ש. (ואולם י"ל ד' הרמב"ן הנ"ל לשיטתו בחולין (לא) בהא דנדה שנאנסה וטבלה, דרב אמר טהורה לביתה (לבעלה) ואסורה לאכול בתרומה. א"ל רבא לר"נ עון כרת התרת (איסור נדה לבעלה), עון מיתה מבעיא (לטהרות). והקשה הרמב"ן, שהרי מעת לעת שבנדה שלא אמרו אלא לטהרות אבל לבעלה לא. וי"ל דהתם שהם חומרות יתרות מדבריהם חששו שמה יהא לבו נוקפו ופורש, לפיכך לא החמירו כ"כ לבעלה. משא"כ בנדה שנאנסה וטבלה שאין לחוש לכך, לפיכך היה ראוי להחמיר לבעלה יותר מבטהרות. ומשני שאני בעלה דחולין הוא וחולין א"צ כוונה. ע"כ. וכ"כ בחי' הרשב"א שם, דכל היכא דלא שייך ה"ט דלבו נוקפו ופורש ראוי להחמיר בבעלה יותר מבטהרות. ע"ש. וה"נ י"ל בכתמים. וע' בתוס' נדה סז ודו"ק) אכן גם לשיטת החולקים וס"ל דגזרו בכתמים אף לבעלה, י"ל דהיינו משום טהרות, אלא שנשארה גזירת חז"ל לעולם, ואף שבטל טעם לא בטלה גזירה. וכעין מ"ש התוס' פסחים (ג) דאף בזה"ז דליכא קרבן מ"מ כיון שנאסר במלאכה אסור לעולם. ע"ש. וכן בהרא"ש שם. וכן ברכה מעין שבע

שנתקנה משום העם שבשדות, ואעפ"כ נוהגת גם בזה"ז, אף דלא שייך ה"ט. וכמ"ש בתשו' הרמב"ם (ירושלים תרצ"ד, סי' לז). ובשו"ת הרשב"א (סי' שכג). ובאור זרוע ח"א (סי' תשנב). ובשו"ת הרשב"ץ ח"ג (סי' רמו). ובשו"ת הריב"ש (סי' לד ומ'). ועוד. ומכיון שכל הגזירה בכתמים משום טהרות, נשאר השיעור כמו בזמן שהיו מצויים הטהרות, כגריס ועוד. ולכן גם בזה"ז שדם מאכולת הוא פחות מהשיעור הנ"ל אין לאוסרה על בעלה בפחות מכגריס ועוד, שהוא מכוון לשיעור עשרים מילימטר (שני סנטימטר). לפמ"ש בשו"ת מעיל צדקה (סי' כז). וכן היא המדה בדיוק בצירור הכתם שהובא שם. וכ"ה בצירור הכתם שבס' לחם ושמלה (סי' קצ ס"ק יט) אליבא דהמעיל צדקה הנ"ל.

ב. וכן בקדש חזיתיה להגאון חתם סופר (חיר"ד סי' קפב), שכתב, ע"ד שיעור הכתם, הנה הנכון כמ"ש בתשו' מעיל צדקה. ודקדקתי אחריו בצמצום רב, וראיתי שכן הוא בלי פקפוק. ומה שהקשה שאיך אפשר לתלות שיעור זה במאכולת, בזמנינו שלא מצינו מאכולת כשיעור זה, נלע"ד כי הנה הר"א אב"ד ס"ל שלא אמרו כתמים אלא לטהרות ולא לבעלה, והראב"ד תמה עליו מנדה (נח): ונ"ל דעכ"פ צדקו דברי הר"א אב"ד בהא שתחלת גזירת כתמים היתה כשהיו עוסקים בטהרות, וממילא נאסרה לבעלה. והשתא נמי דבטלו טהרות מ"מ דבר שנאסר במנין צריך מנין אחר להתירו. ובהא"ש דבעינן שיעור כגריס ועוד, ואף על גב דבזמנינו לא אשכחן מאכולת כה"ג, מ"מ אין לך אלא מה שנאסר במנין הראשון, שהיה המאכולת גדול כגריס הקלקי, ואף על פי שאין עכשיו כיו"ב, מ"מ עכשיו היה לנו לטהר כל הכתמים כיון דליכא טהרות, רק שא"א להתיר מה שנאסר במנין הראשון, ושיעור קטן לא נאסר מעולם. וא"ש בעזה"י. עכ"ד. וכ"כ עוד שם (בחיר"ד סי' קנ). ע"ש. תל"ת שכיונתי לדברי קדשו, אלא שהדברים מתבררים יותר עפ"מ"ש בס' האשכול הנ"ל. וכן ראיתי עוד בשו"ת שואל ומשיב תליתאה (ח"ג סי' נז) שהעלה, שהעיקר בזה כהחתי"ס (הנ"ל) שתולין במאכולת עד כגריס ועוד, אף על פי שנתקנה כעת, ומשום דחז"ל לא גזרו רק כפי השיעור שהיה אז, כיון שעיקר הגזירה היתה לטהרות, אלא שאגב טהרות גזרו גם לבעלה, וכעת שאין לנו טהרות הרי לא גזרו מעולם בפחות משיעור הנ"ל. עכת"ד. וכ"כ בשו"ת תשובה מאהבה ח"ג (סי' ססה), שפעם באו לידו עדשים גדולים שאינם מצויים במדינתו, ומדד וראה שהם מכוונים מאד לשיעור שכתב המעיל צדקה הנ"ל. ואין לתמוה שאיך אפשר להקל כל כך, מה שאי אפשר לדם כנה להתפשט בשטח כזה, כי כל שיעורי חכמים כן הוא וכו'. וכמ"ש המעיל צדקה שם. וסיים, גם ראיתי למורי הגאון הנוב"י נ"ע שהיה מורה להקל בשיעור גדול לפי חשבוננו, והוא כמטבע (פעה"ם) ישן של כסף, וידעתי שכמה מאחרוני אחרונים החמירו והקטינו בשיעור כתם, אבל לדינא בכתמים שומעים להקל, וכדאי הוא הרב החסיד בעל מעיל צדקה לסמוך עליו אפילו שלא בשעת הדחק. ודברי הכו"פ שמפקפק עליו יש לדחותם בכמה אנפי. עכת"ד. ובס' מסגרת השלחן (סי' קצ ס"ה) כ' ששיעור גריס כפי שקיבל

מרבותיו הגאונים מהר"ר ברכיה ממודינא. ומהר"ר מנשה מפאדובא, הוא כשיעור שמנה עשר מילימטר. ע"ש.

ג. אמנם ראיתי להפתחי תשובה (סי' קצ סק"ט), שהביא מ"ש הר"א ממיץ בס' יראים סי' קצב, דאנן לא בקיאינן בשיעור הגריס, הילכך צריך לזהר בכתמים לפי שיקול הדעת, שאין דם מאכולת רבה, ובענין שהוא רואה שאין ראוי לתלות. ע"כ. וכ' הפ"ת, ותימה על הפוסקים שלא הביאו דברי היראים כלל. ושר"ר בתשו' בשמים ראש (סי' קלה) שכתב, וע"ד כתם פחות מכגרס, הר"א ממיץ כ' שאין אנו בקיאינן בשיעורו, וכל דלא מוכחא מילתא שהוא דם מאכולת לא סמיכנן עליה וכו'. ומ"מ ראיתי רבותי שמשערים ואינם חוששים בדבר. וע' בכסא דהרסנא שם. עכת"ד. (ושם בפ"ת סק"י העתיק ד' המעיל צדקה והחת"ס הנ"ל.) והלחם ושמלה (שם בס"ק יב) העתיק דברי היראים, וכתב, ולפי הנראה שכל האחרונים לא ראו ד' היראים מדלא הביאוהו, ואולי אם היו רואים דבריו לא היו מקילים כל כך. ולכן בעל נפש יחוש לעצמו. ע"כ. אולם בס' תועפות ראם על היראים (סי' כו דכ"ב ע"א), כתב, שרבינו היראים נחשד בדבר שאין בו, ואדרבה מ"ש דלא בקיאינן בשיעור הגריס, כוונתו שלכן משערים בכל גריס שנמצא אפילו גדול, והוא מאמר מוסגר, ומ"ש אח"כ הילכך צריך לזהר וכו' לא קאי על השיעור, אלא קאי אתחלת דבריו דאף עכשיו צריך לזהר בכתמים ודלא כמ"ד דה"מ לטהרות אבל לבעלה לא. וכו'. ע"ש שהאר"ק לחזק דבריו בזה. ע"ש. ועכ"פ אין ספק כוונת דברי היראים מוציא מידי ודאם של הפוסקים שכתבו השיעור כגריס ועוד גם לזמן הזה. וע"ע בפתחא זוטא (בסי' קצ סק"ז) שכתב ג"כ שלא נתכוון היראים להחמיר שלא לטהר הכתם אלא כשיעור דם מאכולת שבזמנינו, אלא כוונתו פשוטה לדייק במדידה וכו'. ושגם הלחם ושמלה הנ"ל לא החמיר אלא לבעל נפש. ע"ש. וכן העלה להקל בשו"ת ערוגת הבושם (חיר"ד ס"ס קסג). וכדעת החת"ס הנ"ל. ע"ש. וכן בס' בירורי המדות והשיעורים (מע' גריס ד"ט ע"א) כ' בשם הבית שאול ששיעור כתם הוא שני סנטימטר. וכשיעור המעיל צדקה הנ"ל. וכתב, דמה שכ' לפקפק הכו"פ ע"ז, ע' בסד"ט ובשערי דעה שדחו ראיותיו. ע"ש. וע"ע בשו"ת מור ואהלות פוסק (אהל ברכות והודאות סי' י). ע"ש.

ד. ובהיותי בזה ראיתי להתוס' יום טוב (בפ"ח דנדה מ"ג), אהא דמעט' במתני' שם איסור כתם מדכתיב דם יהיה זובה בבשרה, ולא כתם. וכ' התוס' י"ט, וק"ק דאכתי ליהוי ספקא דאורייתא ולחומרא (דשמא הכתם מגופה שמא מעלמא אתי.) וי"ל מהא דשמואל דדריש (בגמ' שם) דבעינן שתרגיש בבשרה, ומדלא ארגישה, אף על גב דאפשר דלאו אדעתה, הילכך לא הוי כשאר ספק דאורייתא דלחומרא. ע"כ. וראיתי בשו"ת ברית יעקב (חיר"ד סי' נח) בד"ה ומה שהקשה, שכ' להעיר על תי' התי"ט, שאינו עולה יפה לפי מה שהוכיח במקום אחר, שלד' הסוברים סד"א לחומרא מה"ת, אפילו היכא דלא הוי ספק שקול ושכיח טפי להיתרא מלאיסורא אפ"ה הוי לחומרא מה"ת. מהא דהקשו הראשונים על הרמב"ם דס"ל סד"א לחומרא מדרבנן, מהגמ' דחולין (יא) מנ"ל דאזלינן בתר רובא מראשה של עולה, דא"ק אותה לנתחיה ולא נתחיה לנתחים, ודילמא ניקב קרום של מוח וכו'. ואי ספיקא שרי מה"ת מנ"ל דאזלינן בתר רובא. דילמא התם ה"ט דספיקא שרי מה"ת. ואם איתא תקשי לנפשייהו דהא מ"מ לא הוי ספק שקול דכשרות שכיח טפי מטריפות, ואין ספק כזה אסור מה"ת. א"ו דלדידהו אפילו אינו ספק שקול אסור מה"ת. ע"כ. ולפע"ד אין דבריו מחוורים בזה, דקושטא קאי שכל היכא דשכיח טפי

להיתרא מלאיסורא כגון כשרות וטריפות הו"ל רוב גמור, והיא גופא מייטנין מראשה של עולה, דאזלינן בתר רובא, דאי הוי כמחצה על מחצה, ניוחש דילמא ניקב קרום של מוח, א"ו דכיון דלא הוי ספק שקול דהיתרא שכיח טפי מדאיסורא משרא שרי. ומעתה ה"נ כיון דשכיח טפי שתרגיש בבשרה, הו"ל היתרא שכיח טפי, ולא הוי בכלל סד"א לחומרא. איברא דמתני' דנדה (פ"ח מ"ג) קאמר הכי אליבא דר"ע. והא ר"ע חייש למיעוטא וכמ"ש בבכורות (כ:) דקסבר חלב אינו פוטר בבכורה אף על גב דרוב בהמות אינן חולבות אא"כ יולדות. וכ"ה בתוס' חולין (יא:) ד"ה ליחוש. ומ"מ י"ל דר"ע לא חיישי למיעוטא אלא מדרבנן. כמ"ש התוס' חולין (יב) ד"ה פסח אליבא דר"מ. ע"ש. ומכ"ש הכא דאיכא חזקת טהרה לאשה, (וכמ"ש בש"ע הגר"ז יו"ד ר"ס קצ. וע"ע בשו"ת צמח צדק מליבאוויטש חיר"ד סי' קמב אות ב.) והו"ל מיעוטא דמיעוטא לחומרא. וע' בתוס' חולין (פו:) ד"ה סמוך. וביבמות (ק"ט). ע"ש. וראיתי עוד להרב ברית יעקב הנ"ל שתירץ קו' התוס' יום טוב, דאע"ג דהוי ספקא מ"מ התורה התירה בהדיא ספק זה, כדדרשי' דם יהיה בבשרה ולא כתם. ודמי למ"ש בקידושין (עג) לא יבא ממזר בקהל ה', ממזר ודאי הוא דלא יבא הא ספק ממזר יבא. ע"כ. ולכאורה לפ"ז תקשה מכאן להרמב"ם דס"ל סד"א לחומרא מדרבנן ל"ל קרא למעט כתם. וכבר הקשה הר"ן בספ"ק דקידושין (לח) מההיא דספק ממזר לד' הרמב"ם. (ודחה ד' הרמב"ן שחשב להוכיח מזה כהרמב"ם.) ע"ש. וגדולי האחרונים תי' שיטת הרמב"ם דקמ"ל שאפילו רובא לאיסורא הו"ל בכלל ספק ממזר דשרי. (ע' פני יהושע קידושין עג) א"נ דקמ"ל דשרי בישראלית וממזרת כאחת. (שו"ת מהר"ט הובא בשב שמעתתא ש"א פ"א.) אבל הכא מא"ל. א"ו דעיקר קרא אתא לאשמועינן דבעינן שתרגיש בבשרה. הלא"ה אפילו ודאי ממנה טהורה. וכולא דרשא מבבשרה. (וכמ"ש בס' יב אות יג.) ואין כאן יתור ע"ז. וא"כ אין צורך לומר כמ"ש הברית יעקב דקרא אתי למעוטי ספקא. וכבר הארכנו לעיל (סי' יב אות יד) לתרץ קו' התי"ט עפ"ד הכ"מ (רפ"ט מאיסורי ביאה). ע"ש. וע"ע בשו"ת ברית אברהם (חיר"ד סי' נג ונד ונח), ובס' בית מאיר (בתשו' שבסוה"ס סי' יג.) ובסדרי טהרה (ס"ס קצ.) ובשו"ת מהרש"ג ח"ב (סי' קצו.) ובשו"ת בית שערים (חיר"ד סי' רסד.) ובשו"ת מרחשת (חיר"ד סי' לה). ע"ש. ודו"ק כי קצרת. ועכ"פ עלה בידינו שכל דין כתמים אינו אלא מדרבנן, ולפמ"ש"כ לעיל לא אסרו לבעלה אלא אגב שגזרו על טהרות. והשתא נמי דליכא טהרות נשאר השיעור כגריס ועוד, ולכן אף על פי שאין מאכולת מצויה בינינו שגדולה בשיעור זה, נשאר הדין כמו בזמן שהיו טהרות. והרי זה כמבואר.

ה. ותבט עיני להרב שלחן גבוה (סי' קצ ס"ק כג) שכ', והאידיא נהגו הנשים להחמיר על עצמן, שאפילו לא הרגישה אלא מצאה כתם בגופה או בבגדיה, ואפילו פחות מכגרס, להמתין ה' ימים ואח"כ ז' נקיים. כן סיפרה לי נות ביתי. ע"כ. ולפע"ד אין לסמוך כלל על סיפור זה לחשוב הדבר למנהג, כי אף אם יש אמת בסיפור נו"ב של השר"ג, זהו מנהג של קצת נשים עצלניות, שאינן רוצות לטרוח לדפוק על דלתות בעלי ההוראה ולהראות דם לחכמים, ורצו לנהוג להחמיר חומרא המביאה לידי קולא, שאם באמת אין בשיעור הכתם כדי לאוסרן על בעליהן, הן מברכות ברכה לבטלה על הטבילה, ואפילו אם היו טובלות בלא ברכה (מספק), הרי הן גורמות מכשול גדול לבעליהן, שעכ"פ מידי הרהור לא יצאו. וכמ"ש השר"ג עצמו בשו"ת אהל יוסף (חיר"ד ס"ס מ). וכבר כתבו כן הרבה מגדולי האחרונים שכל חומרא בכי"ב היא מביאה לידי קולא, ושכרן יוצא בהפסדן. וע'

בשורת מעט מים (סי' עט) שכתב, והאמת הוא שאין להשיג במנהגי השלחן גבוה במה שמביא בספריו. ומכ"ש במנהג הנשים שדעתן קלה וכו', ועוד דלא ניח"ל למרייהו דמה שעושות על עצמן חומרות המצערות את בעליהן, ועיני ראו ולא זר כמה מחלוקות שנתרבו ע"י זה. ועוד דחיישינן לאיסור השחתת זרע לבטלה שעונשו חמור, ואיך יחמירו חומרא בעלמא בדרבנן במקום דאיכא למיחש לכמה איסורי תורה. וכמ"ש הש"ג עצמו (סי' קצח ס"ק מא) להקל מטע"ז. ואצ"ל אם נוסף טעם של ביטול פו"ר דבודאי מקילינן וכו'. ואף על פי שבנות ישראל החמירו על עצמן שאפי' רואות טפת דם כחדל יושבות עליו ז"ג, היינו ברואות דם ע"י הרגשה מהמקור, משא"כ בכתמים. עכת"ד. דפח"ח. וש"י מד"נ. וע"ע בשורת יהודה יעלה קובו (חיר"ד סי' יט). ע"ש. ואמנם ראיתי להגאון מהר"ח בשורת רב פעלים ח"א (חיר"ד סי' לו) שהביא דברי השו"ג בשתיקה, והביא גם פקפוק הלחם ושמלה ע"פ דברי היראים. וסיים, שאף שאין מנהג ידוע בעירו, שכל אשה שרואה כתם מביאתו למורה הוראה לראותו, אם יתיר יתיר, ואם יאסור יאסור, ואין יודעין (הנשים) דין זה של שיעור הגריס, רק יודעין שלפעמים יתיר המורה מפני שהכתם קטן, אך אינם יודעים השיעור. ועכ"ז אין לנו לסמוך להתיר בפחות מכגריס אא"כ נראה לפי אומד הדעת שהוא דם מאכולת או פרעוש או יתוש וכו'. ע"ש. וע"ע בשורת טוב טעם ודעת תליתאה (ח"ב סי' ע). ע"ש. אולם אנן בדין אורויי מורינן בס"ד להקל כהמעיל צדקה והחת"ס וסיעתם לשער הכתם גם בזה"ז בכגריס ועוד, דהיינו עשרים מילימטר. ומה גם שאין כל הכרח שהיראים חולק על הפוסקים בזה. ואיכא עקולי ופשוטי בכונת דבריו. ולעומת זאת סתמות דברי הפוסקים ומרן בשלחנו הטהור להתיר בפחות מכגריס ועוד אף בזה"ז הא ודאי דהכי נקטינן. ובכלל ראוי להזהיר את הנשים לבל תסמוכנה על הוראות הזקנות הרואות מהרהורי לבן, שאין חכמה לאשה אלא בפלך. וע' בשורת אדמת קודש ח"ב (חיר"ד סי' ד) שכ', חסרון ידיעה שמה חסרון בדורינו זה שלא הורגלנו להיות ידינו מלוכלכות בדמים וכתמים. ועל נשותינו אנו סומכים. והן מחמירות על עצמן לטמא עצמן אפילו במראה לבן וירוק שהוא טהור מן הדין, ועי"ז ממעטות את הדמות ומעכבות את המשיח. (שארין בן דוד בא עד שיכלו נשמות שבגוף. ע"ז ה.) משא"כ חכמי ורבני אשכנז שהרגילו עצמם להורות בזה וכו'. ע"ש. ואולם כיום ב"ה אכשור דרי, כי רבות בנות עשו חיל הודות לחינוך החרדי שחונכו בו בילדותן, והן מראות כתמיהן לחכמים הבקאים בהוראה. שכן הוא דרכן של בנות ישראל הכשרות שאינן סומכות אלא על הוראות חכם. וכמ"ש החכם צבי (ס"ס מו). והסדרי טהרה (ס"ס קפח). ועוד. וכבר שבחו רבותינו ז"ל את אסתר (במגילה יג:), במ"ש ואת מאמר מרדכי אסתר עושה, שהיתה מראה דם לחכמים. ע"ש. ואלו שמחמת בושה פונות בשאלות נשים לחמותיהן או שאר זקנות המוזרות בלבנה באות כמה פעמים לידי תקלה,

וכמ"ש בחתם סופר (חיר"ד סי' קפט). ובשורת רב פעלים ח"ג (חיר"ד סי' טו). ועוד. ועליהן נאמר עמי בעצו ישאל וכו'. אבל כשיורגלו לעשות שאלת חכם (עכ"פ ע"י בעליהן) ינצלו מכל חשש, ובה תנוח דעתינו ג"כ שלא להחמיר עליהן יותר על מדת הדין מחשש פן תבאנה לדמות מילתא למילתא מאחר שהוראתן מסורה לחכמים מובהקים. כמ"ש כיר"ב ביבמות (כב) וע' בשורת אהל יצחק חסיד (חיר"ד ס"ס כ). ודר"ק.

ו. והנה בשורת חתם סופר (חיר"ד סי' קנ) העלה, שיש ג' דינים במציאות כתם, האחד, הוא כנ"ל ששיעורו בכגריס ועוד. כמ"ש בס' מעיל צדקה בדקדוק גדול. והשני, בבדקה עצמה בעד שאינו בדוק ואפילו ע"י הרגשת זיבת דבר ולח שאין ליטהר אלא בשיעור מאכולת קטנה שבזמנינו, או פשפש אם מצוי שם. והשלישי, כשהרגישה בבשרה ממש כדרך הנשים שמרגישות פתיחת פי המקור או זעזוע הגוף, ואפילו רק כעין צער עקיצת מי רגלים, אזי טמאה בכל שהוא וכו'. עכת"ד. אולם בשורת דברי מלכיאל ח"ד (סי' סח) העלה להקל גם בבדקה בעד שאינו בדוק לשער בכגריס ועוד, כשיעור מאכולת שהיה בזמן חז"ל. ע"ש. ועכ"פ מבואר מדברי הדברי מלכיאל שבעיקר דין כתם אזיל בשיטת המעיל צדקה והחת"ס הנ"ל להקל בכגריס ועוד. ואינו חושש לשיטת החולקים בזה. גם בשורת עטרת שלמה (חיר"ד סי' כד אות יא) הסכים לדברי החת"ס. וכ' להביא ראיה ברורה לזה ממ"ש בנדה (נח:): עד כמה תולה ר"ח אומר עד כגריס של פול וכו', ובגמ' אר"ה כגריס אינה תולה פחות מכגריס תולה, ורב חסדא אמר כגריס תולה יתר מכגריס אינה תולה לימא בעד ועד בכלל קמפילגי וכו', וקשה דל"ל לחלוק בזה, הלא היו יכולים לראות אם נמצא בדם מאכולת כגריס או פחות מכגריס, אלא ודאי שאף בזמן הגמ' לא היה נמצא מאכולת גדולה כ"כ, ואפ"ה תלינן בכתם עד יותר מכגריס, הואיל ובזמן המשנה היתה מאכולת גדולה כ"כ. וה"נ בזה"ז תלינן עד כגריס ועוד. ע"ש. ואין זה מוכרח, כי בשיעור מועט כזה בין כגריס לפחות ממנו משהו קשה לעמוד על המבחן, ולא שייך כ"כ לומר שהיה להם לראות בזה. ומ"מ תסגי לן שגם הוא ס"ל כהחת"ס ודעימיה. וע' בס' מחשבות בעצה (סי' יג) שכ', ששיעור כתם הוא כשיעור זרת והיינו י"ד מילימטר בקירוב. וכן דעת עוד כמה אחרונים. ומהם הובאו בדרכי תשובה (סי' קצ סק"מ). ובספר שיעורי תורה (עמוד רלג והלאה). ע"ש. ובשיעורי תורה שם מבואר שלדעת המעיל צדקה והחת"ס שיעור כתם הוי עשרים ואחד מילימטר. ע"ש. והגאון מהר"ד הלוי במברגר באמירה לבית יעקב (פרק א סעיף ה) מיקל עד שיעור תשעה עשר מילימטר. ע"ש. ונראה שהעיקר להתיר עד כשיעור עשרים מילימטר, כי בכתמים שומעים להקל, דקילי טובא משאר איסורי דרבנן. וכמ"ש הרא"ש (נדה נח:): ומעדני יום טוב שם. וע"ע בשורת בית שערים (חיר"ד ס"ס רסד). ע"ש. והנלע"ד כתבתי. והש"ת יאיר עינינו בתוה"ק אמן.

